

Masakr civila u Dalju*

**Mladen Marcikić, Zorislav Kraus
i Ana Marušić**

U D K 355.292.91(497.13)
Prispjelo 20. listopada 1991.

Odjel za patološku anatomiju i sudsku medicinu
Opće bolnice Osijek i Zavod za anatomiju
Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Prvog kolovoza 1991. Jugoslavenska savezna armija i srpski ekstremisti napali su selo Dalj, nedaleko od Osijeka. Stanovnici su izbjegli u Osijek i Mađarsku, ali mnoge od njih zarobili su teroristi. Njihova je sudbina još nepoznata, a broj nestalih osoba je veći od 300. Savezna armija sprečava ulazak u selo i dopu-

stila je preuzimanje samo 25 mrtvih tijela koje je prihvatila osječka Opća bolnica. Dvoje od dvadesetpetoro bili su civili: P.D., pekar, albanskog podrijetla i N.T., pekarski pomoćnik, Hrvat. Spomenuti N.T. je ubijen s leđa, rafalnom vatrom, dok je P.D. najprije pretučen, a zatim ubijen s dva hica iz blizine.

Ključne riječi: civili, masakr

OPIS DOGAĐAJA

Združene snage srpskih ekstremista i savezne armije napale su selo Dalj u blizini Osijeka, 1. kolovoza 1991. godine. Nakon žestoke artiljerijske vatre, civili su pokušali napustiti Dalj, ali su mnoge zarobili teroristi. Autobusi i medicinsko osoblje došli su iz Osijeka da izvuku ranjene, ali teroristi su oteli autobuse i zadržali vozače kao zatvorenike. Još je nemoguće procijeniti broj mrtvih u Dalju, jer su svi posjeti bili ograničeni, a selo je pod terorističkom zaštitom. Samo je nekoliko članova Savezne komisije za kontrolu prekida vatre i nekoliko civilnih službenika moglo ući u selo. Novinarima je također zabranjen pristup. Prema zadnjem popisu, stanovništvo Dalja brojalo je 2500 ljudi, s oko 40% katolika i lokalnim župnikom. Stoppedeset njih je ostalo u selu, nekoliko stotina je izbjeglo u Osijek; jedan dio njih je primljen u Opću bolnicu. Sudbina ostalih nije poznata. Pretpostavlja se da je više stotina osoba, članova Zbora narodne garde i građana, barbarski ubijeno i masakrirano. Mnogi od njih su spaljeni na otvorenom prostoru ili bačeni u Dunav. Savezna je armija dopustila transport samo 25 mrtvih tijela u Osječki bolnički centar. Medicinsko osoblje bilo je zatvoreno u hladnjači s mrtvim tijelima za vrijeme transporta u Osijek. Među

dvadesetpetoro prebačenih u mrtvačnicu, dvoje su bili civili: P.D. (Albanac) i N.T. (Hrvat).

SUDSKOMEDICINSKI NALAZI

Poslije službenog ispitivanja u Osijeku, u Istražnom centru Okružnog suda, hladnjača je otvorena i obdukcija mrtvih tijela je obavljena u Odjelu za patologiju i sudsku medicinu Opće bolnice Osijek, 3. kolovoza 1991. Slijedi opis utvrđenih činjenica i obdukcijski nalaz.

ŽRTVA: P.D.

Broj autopsije: K 1422/91, S-312/91.

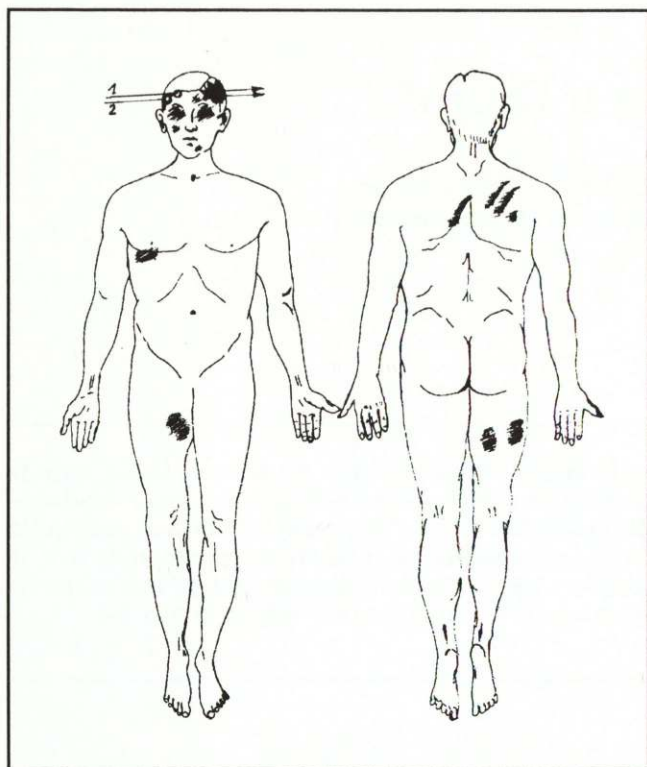
Dob: 31 godina

Zanimanje: pekar

Primjedba: usmrćen u svojoj pekari

Vanjski nalaz: Mrtvo tijelo dobro građenog, 180 cm visokog muškarca. Nađene su dvije ulazne rane u desnom sljepoočno-tjemenom području (slika 1). Rana broj 1 je promjera 0,9 cm, a okružena 3mm širokim kontuzijskim prstenom, nađena je 7 cm udaljena od vanjskog zvukovoda i 11 cm od središnje linije. Strijelna ozljeda broj 2, promjera 0,9 cm i okružena 3 mm širokim kontuzijskim prstenom, nađena je 6 cm udaljena od vanjskog zvukovoda i 13 cm od središnje linije. U lijevoj čeonno-tjemennoj regiji nađena je jedna zvjezdolika izlazna prostrijelna rana promjera 12x3 cm. Rubovi rane su

*Rad je objavljen u Croatian Medical Journal i uz dopuštenje Uredništva, a s obzirom na interesno područje naših čitalaca objavljujemo ga u našem časopisu.

SLIKA 1.
 Pokojni P.D., 31 godina. Kir: 1422/91. S-312/91.
 FIGURE 1.
 Decedent P.D. aged 31

neravni i podliveni krvlju s dijelovima kosti i mekih tkiva koji vire iz rane. Strijelni kanal je usmjeren ulijevo i prolazi kroz desnu i lijevu polutku velikog mozga. U

lijevoj čeonj regiji nađeno je nekoliko manjih oguljotina, promjera 1-2 cm (slika 2). Obje vjeđe su otečene i podlivena krvlju. Spojnica desnog oka je podlivena krvlju. Oguljotina promjera 2 cm nađena je u području iznad desne lične kosti, a dvije oguljotine, svaka 1 cm u promjeru, nađene su na bradi. Na desnoj strani prsnog koša nađena je oguljotina u području desne bradavice, okružena modrom nagnječinom promjera 1x4 cm. Također su pronadene na gornjem dijelu leđa 3 crtaste 6-7 cm duge oguljotine međusobno razmaknute 2 cm. Razderotina 5x3 cm, okružena krvnim podljevom, nađena je na unutrašnjoj strani desnog gornjeg dijela natkoljenice, 55 cm udaljena od pete. Nađene su i dvije modre nagnječine, promjera otprilike 7x2 i 12x8 cm.

Unutrašnji nalaz: Meki je oglavak podliven krvlju u čeonom području i oko ulaznih rana na desnom sljepoočno-tjemenu području. U desnom tjemenom području nađen je okrugli defekt promjera 1 cm, a uz njega trokutasti defekt koji se zrakasto širi prema čeonj, tjemenj i zatiljnoj regiji. U lijevom tjemenom području nađen je veliki defekt svoda lubanje promjera 10 cm. Na bazi lubanje nađeno je nekoliko prijelomnih pukotina od cristae galli do planum sphenoidale. Dura je razderana u lijevom i desnom tjemenom području. Tanki krvni podljev (tanji od 1 mm) nađen je na unutrašnjoj strani dure. Pia mater je oštećena iznad oba tjemena režnja. Arterije su primjereno široke, intima je glatka. Mozgovina je vlažna, a nađene su opsežnije laceracije kore i bijele supstancije desnog tjemeno-sljepoočnog i lijevog tjemenog područja, s moždanim tkivom prožetim krvarenjima. U moždanim komorama nađena je tekuća krv.

SLIKA 2.
 Izlazne strijelne rane na glavi
 FIGURE 2.
 Exit gunshot wounds on the head

Na parijetalnoj pleuri lijevog prsišta nađene su sufuzije. Također su utvrđeni višestruki prijelomi rebara (II-VI) u mamilarnoj liniji.

Histološki nalaz: u području strijelnih rana nađen je defekt dermisa i epidermisa. Epidermis je izdignut uz rub rane i prožet mikroskopskim smeđecrnim zrnima. Slična zrnca su nađena i u dermisu.

Patološko-anatomske dijagnoze

Vulnera sclopetaria capitis

Haematoma cutis capitis, corporis et extremitatum

Excoriationes cutis capitis et corporis

Fractura comminutiva cranii

Conquasatio cerebri

Fractura costarum II-VI lateris dextri

Uzrok smrti

Vulnera sclopetaria capitis

Mišljenje

Vanjskim pregledom i obdukcijom mrtvog tijela utvrđeno je da je smrt posljedica ubojstva, uzrokovana s nekoliko strijelnih rana glave.

Ulaz u prostrijelnu ranu br. 1, promjera 0,9 cm, nađen je na desnom tjemenom području, 7 cm od vanjskog zvukovoda i 11 cm od središnje linije. Kontuzijski prsten je širok 0,3 cm. Ulaz u prostrijelnu ranu br.2 sličan je prethodnom, a nađen je u lijevom području, 6 cm od vanjskog zvukovoda i 13 cm od središnje linije. Zajednička zvездolika izlazna rana, promjera 12x3 cm, nađena je u lijevom čono-tjemenom području. Histološkom pretragom dermisa i epidermisa nađeni su tragovi tamnog stranog sadržaja koji odgovaraju produktima ispaljivanja zrna. Rane su određene kao rane nanešene iz blizine. Krvni podljevi gornjih i donjih vjeda i spojnice oka, oguljotine kože čela, desne lične kosti, na bradi i prsnom košu također su utvrđeni. Pronađene su crtaste oguljotine i nagnječenja slabina i leđa, kao i na unutrašnjoj strani desne butine. Te su ozljede nanešene nepoznatim mehaničkim sredstvom. Raspored ukazuje da nisu nanešene slučajno, a najvjerojatnije su nanešene tupim mehaničkim sredstvom.

ŽRTVA: N.T.

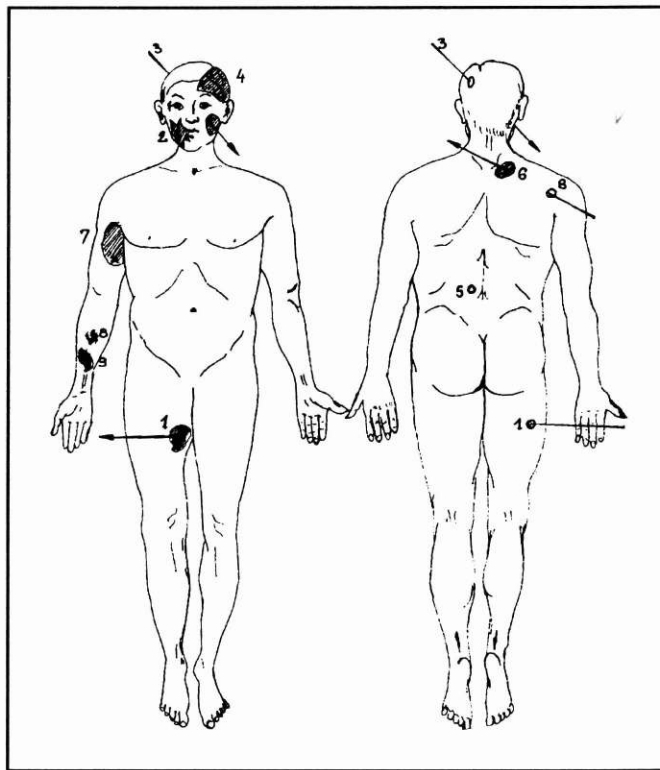
Broj autopsije: Kir: 1422/91, S-314/91

Dob: 22 godine

Zanimanje: pekarski pomoćnik

Primjedba: nađen mrtav u pekari

Vanjski nalaz: Mrtvo tijelo srednje uhranjenog, 185 cm visokog muškarca. Na vanjskoj strani desne natkoljenice ulazna strijelna rana, udaljena 74 cm od pete, promjera 1 cm i okružena tri milimetra širokim kontuzijskim prstenom. Strijelni kanal ide prema natrag i ulijevo. Izlaz strijelne ozljede je nepravilnih rubova,

SLIKA 3.
Pokojni N.T., 22 godine. Kir: 1422/91. S-314/91.
FIGURE 3.
Decedent N.T. aged 22

promjera 6 cm, a nalazi se na stražnjoj strani desne natkoljenice. Donji rub izlaza udaljen je 68 cm od pete. Na desnoj strani lica nađena je velika laceracija s nagnječenjem nepravilnih rubova (ozljeda broj 2). Kroz otvor su izvirivali prelomljeni dijelovi kosti i zgnječenih mišića.

U desnom tjemenom području, na 9 cm od vanjskog zvukovoda i 13 cm od središnje linije, nađena je ulazna strijelna rana (ozljeda br. 3) promjera 1 cm i okružena 0,3 cm širokim kontuzijskim prstenom. Strijelni kanal ulazi u lubanjsku šupljinu, desnu polutku velikog mozga i bazu lubanje. Izlaz prostrijela je nađena na lijevoj strani lica ispred lijevog zvukovoda, a bio je promjera oko 6 cm. Smjer prostrijelnog kanala bio je dolje i ulijevo.

U lijevom tjemenom području utvrđena je velika razderotina nepravilnih rubova promjera 13x10 cm (ozljeda br.4). Mozgovina i koštani ulomci virili su kroz otvor rane.

Na lijevoj strani leđa utvrđen je ulazni otvor strijelne rane na udaljenosti 125 cm od pete, a 4 cm od središnje linije (ozljeda br. 5), promjera 1 cm i okružena ekscentričnim kontuzijskim prstenom (širokim 0,3 cm na donjem i 0,1 cm na gornjem rubu). Strijelni kanal ulazi u lijevo prsište kroz X. međurebreni prostor, kroz donji i gornji režanj lijevog pluća, dodirujući stijenku lijeve

srčane klijetke. Izlazna rana nađena je u II. međurebrenom prostoru u srednjoj klavikularnoj liniji, a bila je promjera 3 cm.

Na stražnjoj strani desnog ramena nađena je ulazna strijelna rana, 150 cm udaljena od pete a 18 cm od središnje linije (ozljeda br. 6), promjera 1 cm, okružena ekscentričnim kontuzijskim prstenom, prema medijalno širokim 0,3 cm, a prema lateralno 0,1 cm. Strijelni kanal je prolazio kroz leđno mišićje a izlazni je otvor nađen na desnoj strani vrata, 158 cm udaljen od pete, a 7 cm od središnje linije, promjera 5 cm. Strijelni kanal ima smjer gore i lijevo.

Utvrđen je i ulaz strijelne rane (ozljeda br. 7) nepravilnih rubova i promjera 5 cm na gornjem dijelu nadlaktice i pazuha. Strijelni kanal je prošao kroz prsnu stijenku u II. međurebrenom prostoru, oštećujući gornji režanj desnog pluća i visceralnu pleuru u visini IV. međurebrenog prostora. Okolna leđna muskulatura podlivena je krvlju. Projektil se nije mogao pronaći. Nađene su dvije nagnječine lijevog dijela zatiljnog područja, jedna uz drugu, promjera 2 i 3 cm.

Na desnoj nadlanici i dlanu nađene su dvije razderotine u području ručnog zglavka, nepravilnih rubova i promjera oko 5 i 6 cm. Mišići su nagnječeni, a utvrđen je prijelom radijusa i ulne. Također je utvrđena velika, 5 cm u promjeru, razderotina istog dlana. Na lijevom laktu i oko njega nađene su dvije oguljotine promjera 2 i 2,5 cm.

Također je pronađeno nekoliko manjih oguljotina na desnom koljenu i potkoljenici, promjera oko 1 cm.

Unutrašnji nalaz: Velika ozljeda (br. 4) utvrđena je na lijevoj strani mekog oglavka. Svod lubanje je simetričan, kost je srednje debela. U lijevom tjemenom području nalazi se 15 cm širok kružni defekt kosti, odakle se granaju prijelomne pukotine na sljepoočni dio i bazu lubanje. Na lijevoj strani svoda lubanje veliki defekt kosti utvrđen je u čeonom, sljepoočnom i tjemenom području, promjera oko 13 cm.

Dura je razderana u desnom, a posebno lijevom dijelu tjemenog područja. Nađeno je nekoliko prijelomnih pukotina na bazi lubanje, u području prednje lubanjske jame oko lamine kribrosae i na desnoj strani kružno na ljusci čeone kosti. Utvrđen je i koštani defekt promjera 4 cm, u području srednje lubanjske jame. Prijelomne pukotine koje se granaju od navedenog defekta nastavljaju se na pukotine u prednjoj lubanjskoj jami.

Pia mater je razderana u desnom tjemenom i lijevom bazalnom području. U desnom tjemenom području i lijevom sljepoočnom režnju nađen je defekt mozgovine, a moždano tkivo je zgnječeno. Moždane komore sadržavale su smeđi sadržaj.

Na prednjoj strani, u području II. međurebrenog prostora i u IV. međurebrenom prostoru, uz kralježnicu su nađene razderotine mišića. Utvrđene su i razderotine

lijeve i desne visceralne pleure. Na lijevoj strani srca utvrđen je razdor lijeve klijetke, širok oko 3 cm.

Na stražnjoj strani donjeg ražnja utvrđena je razderotina visceralne pleure, koja se nastavlja na razderotinu prednje površine donjeg plućnog režnja. Desno pluće je manjeg volumena, zelenoljubičaste boje. U području gornjeg režnja utvrde se dvije manje razderotine visceralne pleure koje se nastavljaju na razderotine visceralne pleure srednjeg režnja.

Patološko-anatomske dijagnoze

Vulnera sclopetaria capitis, corporis et extremitatum
Fractura comminutiva calvariae et baseos cranii
Conquasatio cerebri
Fractura comminutiva mandibulae
Ruptura pulmonum
Fractura scapulae lateris dextri
Fractura comminutiva antebrachii dextri

Uzrok smrti

Vulnera sclopetaria capitis et corporis

Mišljenje

Vanjskim pregledom i obdukcijom mrtvog tijela N.T., utvrđeno je da se radi o ubojstvu učinjenom s nekoliko strijelnih rana glave i trupa.

Vanjskim pregledom utvrđena je ulazna strijelna rana (br. 1) promjera 1 cm, na unutrašnjoj strani desne natkoljenice, 74 cm udaljena od pete. Strijelni kanal ulazi u desnu natkoljenicu, a izlaz prostrijela se nalazi na donjem dijelu natkoljenice, promjera je 6 cm. Smjer kanala je prema gore i ulijevo. Prostrijel je nanešen pucnjem iz daljine. Ulaz strijelne rane (br. 2) nađen je na desnoj strani lica. Rubovi su bili neravni, a prostor rane ispunjen je zgnječnim mišićima i manjim koštanim ulomcima donje čeljusti. Ozljeda je najvjerojatnije nastala jednim deformiranim projektilom ili od nekoliko sekundarnih projektila, nastalih nakon što je zrno prošlo kroz neku prepreku.

Ulaz strijelne rane br. 3, koji je 1 cm u promjeru, okružen 0,3 cm širokim kontuzijskim prstenom, nađen je u tjemenom području, 9 cm od vanjskog zvukovoda i 13 cm od središnje linije. Strijelni kanal ulazi u lubanjsku šupljinu i mozak, izlazeći ispred lijevog zvukovoda kao izlazni otvor promjera 6 cm. Strijelni kanal ima smjer prema dolje i lijevo. Prostrijel je nanešen iz daljine.

Utvrđen je ulaz strijelne rane (br. 4) u području lijeve tjemenne regije. Velik je, nepravilnih rubova, ispunjen zgnječnom mozgovinom i djelićima slomljene kosti. Rana je vjerojatno nastala djelovanjem pojedinačnog deformiranog zrna ili od nekoliko sekundarnih projektila.

Ulaz strijelne rane (br. 5) nađen je na lijevoj strani leđa, 125 cm od pete, a 4 cm od središnje linije, promjera

1 cm, ima ekscentričan kontuzijski prsten širok 0,3 cm u donjem, a 0,1 cm u gornjem dijelu.

Strijelni kanal prolazi kroz X. međurebreni prostor, kao i gornji i donji režanj lijevog pluća, izlazeći kroz II. međurebreni prostor. Izlazni otvor je uz lijevu klavikulu i ima 3 cm u promjeru. Smjer kanala je prema naprijed i gore.

Ulaz strijelne rane (br. 6), 1 cm u promjeru, nađen je na stražnjoj strani desnog ramena, 150 cm od pete, udaljen 18 cm od središnje linije. Ekscentrični kontuzijski prsten širok je 0,3 cm na lijevoj, a 0,1 cm na desnoj strani. Strijelni kanal prolazi kroz leđne i vratne mišiće. Izlazna rana je nađena na bazi vrata, 150 cm od pete i 7 cm ulijevo od kralježnice, a promjera je 5 cm. Prostrijel je nanešen iz daljine.

Velika nepravilna ulazna rana ustrijela (br. 7) promjera 5 cm nađena je na desnoj nadlaktici i pazuhu u prednjoj pazušnoj liniji, u visini II. međurebrenog prostora. Utvrđene su dvije razderotine medijalne površine desnog gornjeg plućnog režnja. Također su utvrđene dvije manje laceracije visceralne pleure u području IV. međurebrenog prostora uz kralježnicu. Strijelni kanal

je bio horizontalnog smjera, prema lijevo. Izgled ulazne rane ukazuje na to da je rana nanešena sekundarnim projektilima ili djelićima projektila.

Dvije veće rane, nepravilnih rubova, 5 i 6 cm u promjeru, udružene s višekomadnim prijelomom radijusa i ulne nađene su u zapešću i lijevoj podlaktici. Mogle su nastati djelićima projektila ili sekundarnim projektilima.

ZAKLJUČAK

Sudbina više od 300 stanovnika Dalja trenutačno je nepoznata, ali opisana smrt civila ima zloslutno značenje. Žrtva N.T. bio je pomoćnik pekara, a ubijen je s leđa rafalnom paljbom, a pekar, P.D. ubijen je s dva hica u glavu. Sudskomedicinski nalaz utvrđuje nagnječenja i razderotine na tijelu nanešene tupotvrdom mehaničkom silom i ukazuje na maltretiranje prije usmrćivanja. Važno je ukazati na njegovo albansko podrijetlo, koje je možda povezano s njegovim ubojstvom.

Abstract

CIVILIAN MASSACRE IN DALJ*

**Mladen Marcikić, Zorislav Kraus
and Ana Marušić**

Department of Pathologic Anatomy and
Forensic Medicine, Osijek General Hospital, and
Institute of Anatomy, Zagreb University
School of Medicine

On August 1, 1991 the Yugoslav Federal Army and Serbian extremists attacked the village of Dalj, near Osijek. The inhabitants took refuge in Osijek and

Hungary, but many of them were captured by the terrorists. Their fate is still unknown and the number of missing persons has exceeded 300. The Federal Army denied entry to the village and permitted only 25 cadavers to be taken to the Osijek General Hospital. Two of the 25 decedents were civilians: P. D., a baker of Albanian origin, and N. T., a baker's assistant, a Croat. N. T. was killed from the back by rifle fire, while P. D. was first beaten up and then killed by two gunshots fired at close range.

Key words: civilians, massacre

Received: 20th October, 1991

* This paper was originally published in the Croatian Medical Journal but view of the known field of interest of our subscribers and with the kind permission of the CMJ Editorial Board it will be reproduced in this Journal.